

METODOLOGIJA PROCJENE SIROMAŠTVA U CRNOJ GORI

Procjena siromaštva u Crnoj Gori prikazana u ovoj studiji temelji se na apsolutnoj liniji siromaštva koja je konstruisana korišćenjem ključnih dijelova metodologije Svjetske banke opisane u Ravallionu (1994)¹. Zavod za statistiku Crne Gore (MONSTAT) je detaljan izračun apsolutne linije siromaštva uradio na bazi podataka iz Ankete o potrošnji domaćinstava (APD) za 2006. godinu. Linija siromaštva za 2006. godinu procijenjena je na 144,68€ po ekvivalentu odrasle osobe. Ova linija siromaštva služi kao «sidro» uz koje se vezuju procjene linije siromaštva i svih indikatora siromaštva u cijelom periodu od 2006-2008. godine. Za potrebe procjene siromaštva za ostale godine (2006 - 2008.) apsolutna linija siromaštva iz 2006. se modifikuje za stopu inflacije, odnosno za prosječnu godišnju promjenu cijena koju pokazuje indeks troškova života.

Osnovni podaci za analizu siromaštva uzimaju se iz APD-a. APD je nacionalno reprezentativno istraživanje koje redovno sprovodi MONSTAT od 2005.godine i koje je usaglašeno sa međunarodnim standardima i preporukama EUROSTAT-a. APD upitnicima, koje popunjava svako domaćinstvo izabrano za istraživanje, prikupljaju se podaci o prihodima i rashodima domaćinstava, snabdjevenosti trajnim potrošnim dobrima, demografskim i socio-ekonomskim karakteristikama domaćinstava i drugi.

Metodologija za izvođenje apsolutne linije siromaštva za 2006. godinu sastojala se od četiri glavna koraka: (i) obračun ukupne potrošnje iz podataka APD, (ii) prilagođavanje razlikama u veličini i strukturi domaćinstava, (iii) prilagođavanje razlikama u regionalnim cijenama; (iv) izrada apsolutne linije siromaštva za 2006. godinu.

- (i) Potrošnja je korišćena kao glavni indikator za procjenu životnog standarda u Crnoj Gori. Pritom se vodilo računa da se obezbijedi da kod međusobnog poređenja veća vrijednost potrošnje označava viši životni standard za neka domaćinstva. Zato je prvi korak u procjeni siromaštva bila konstrukcija indikatora potrošnje koji odgovara ovom zahtjevu. Potrošnja je procijenjena iz APD uz određene modifikacije u odnosu na standardnu kalkulaciju potrošnje domaćinstva. Agregat potrošnje domaćinstva za potrebe procjene siromaštva obuhvata sledeće kategorije:

¹ Vidjeti kod Ravallion, M. 1994. *Poverty Comparisons*, Fundamentals of Pure and Applied Economics 56. Chur, Switzerland: Harwood Academic Press.

- Hrana, alkohol i duvan: uključuju se troškovi za kupovinu prehrambenih proizvoda, zajedno sa procijenjenom vrijednosti potrošnje iz sopstvene proizvodnje i procijenjenom vrijednosti poklona. Uzima se u obzir samo potrošnja za ličnu upotrebu u domaćinstvu, dok su
- proizvodi kupljeni za biznis ili poljoprivredu isključeni. Osim toga, isključuju se izdaci nastali u svrhu davanja poklona.
- Ne-prehrambeni proizvodi: uključuju se troškovi (a) odjeće i obuće, (b) stanovanja, vode, električne energije, gasa i ostalih goriva, (c) malih aparata za domaćinstvo i redovnog održavanja stana, (d) zdravstvo, (e) transport, (f) komunikacije, (g) rekreaciju i kulturu, (h) obrazovanje, (i) restorane, kafiće i hotele, i (j) ostala dobra i usluge.

Treba reći da troškovi kupovine velikih trajnih dobara u ovoj studiji nijesu uključeni u ukupnu potrošnju domaćinstva jer oni nastaju povremeno i u velikim iznosima i zato nisu konzistentno povezani sa materijalnim stanjem domaćinstava. Naime, veliki trošak u jednom mjesecu za nabavku nekog trajnog potrošnog dobra, npr. frižidera ne mora značiti da takvo domaćinstvo ima visok životni standard.

(ii) Radi što boljeg poređenja životnog standarda između domaćinstava koja su različita po broju članova i njihovoj starosti, ukupna potrošnja izračunata na nivou domaćinstva prilagođena je ovim razlikama korišćenjem modifikovane OECD skale. Modifikovana OECD skala je izabrana zbog svoje jednostavnosti i usklađivanja sa trenutnom praksom EUROSTAT-a. Ista skala preovladava u većini studija životnog standarda širom Evrope. Shodno tome, najprije se izračuna ekvivalentna veličina domaćinstva kao ponderisana suma broja članova domaćinstva, gdje se prvo odraslo lice u domaćinstvu računa kao 1, svako drugo odraslo lice kao 0,5, a svako dijete ispod 14 godina starosti kao 0,3. Tada se ukupna potrošnja u domaćinstvu dijeli se s ekvivalentnom veličinom domaćinstva kako bi se dobila potrošnja po odraslom ekvivalentu (ili ekvivalentna potrošnja). Ta se mjera potrošnje koristi za sva poređenja životnog standarda po domaćinstvima. Što je veća ekvivalentna potrošnja nekog domaćinstva, smatra se da ono ima viši životni standard. Smatra se da svi članovi unutar domaćinstva imaju isti životni standard.

(iii) Potrošnja domaćinstava je prilagođena razlikama cijena između regiona. U tu svrhu u ovoj su studiji konstruisani posebni indeksi cijena za tri glavna regiona u Crnoj Gori (Sjeverni, Centralni i Južni) i to na bazi informacija o cijenama prikupljenim kroz APD. Regionalni indeksi cijena pokazuju da je nivo cijena u Južnom regionu, na primjer, veći od nivoa cijena u Sjevernom regionu. Ukupna potrošnja svakog domaćinstva se dijeli sa regionalnim indeksom cijena, pri čemu taj indeks ima za bazu prosječne cijene u Crnoj Gori (Crna Gora=100). Na taj se način postiže da određeni iznos potrošnje (npr. 100 eura) daje mogućnost kupovine jednake količine roba i usluga bez obzira u kojem dijelu Crne Gore se domaćinstvo nalazi.

(iv) Apsolutna linija siromaštva konstruisana je u skladu sa metodom „troškova osnovnih životnih potreba“ i sastoji se od dvije glavne komponente: (a) linija siromaštva za hranu (tj. troškovi minimalne potrošačke korpe) i (b) odgovarajući troškovi za nabavku osnovnih neprehrambenih proizvoda. Obje komponente sumirane zajedno daju ukupnu apsolutnu liniju siromaštva. Minimalna korpa hrane izabrana je tako da zadovolji osnovne nutricionističke zahtjeve za stanovništvo u ovom dijelu svijeta (2288 kcal/dnevno po licu) po predlogu FAO (Organizacija Ujedinjenih nacija za ishranu i poljoprivredu). Sastav minimalne korpe hrane reflektuje strukturu ishrane stanovništva nižeg materijalnog blagostanja. Troškovi minimalne korpe hrane su izračunati množeći količine iz minimalne korpe hrane sa odgovarajućim cijenama. Troškovi minimalne korpe hrane su baza za kalkulaciju ukupne linije siromaštva. Polazi se od ideje da ona domaćinstva koja na hranu troše upravo onoliko koliko iznose troškovi minimalne korpe hrane, i na sve druge proizvode troše upravo onoliko koliko iznosi minimum za osnovne potrebe. Za praktičnu procjenu u studiji je korišćen model linearne regresije kako bi se na bazi troškova minimalne korpe hrane procijenili minimalni troškovi za ostale proizvode i tako izračunala ukupna linija siromaštva kao zbir minimalnih troškova za hranu i minimalnih troškova za ostale proizvode. Regresiona metoda je korišćena kod procjene apsolutne linije siromaštva i u drugim državama u regionu.

Primjena metodoloških koraka (i)-(iv) na podatke iz APD za 2006. godinu dala je liniju siromaštva od 144,68€ po ekvivalentnoj odrasloj osobi mjesečno (vidjeti MONSTAT i Svjetska banka, 2008). Ovakva, relativno komplikovana metoda procjene apsolutne linije siromaštva ne ponavlja se svake godine, već se linija siromaštva za 2006. godinu može koristiti i za ostale godine, ali se mora prilagoditi za inflaciju u odnosu na baznu 2006. godinu. Kao mjeru inflacije treba uzeti ukupne promjene cijena roba i usluga za ličnu potrošnju. Odgovarajuća mjera u Crnoj Gori za sada je prosječna godišnja promjena indeksa troškova života (u budućnosti indeksa potrošačkih cijena). Linija siromaštva za 2007. godinu uvećana je za rast troškova života od 8,5% u 2008. godini kako bi se dobila apsolutna linija siromaštva za 2008. godinu, koja sada iznosi 163,57€ po ekvivalentu odrasle osobe.

Prilikom poređenja siromaštva u periodu od 2006 -2008. godine MONSTAT je osigurao da se (i) primjenjuje ista metoda izračunavanja agregata potrošnje, (ii) primjenjuju ista skala ekvivalencije i uporedivi regionalni indeksi cijena i da su (iii) izvori podataka koji se koriste (APD) kao i sve procedure procjene potpuno uporedive tokom godina koje se posmatraju.

Apsolutna linija siromaštva koju MONSTAT koristi za analizu siromaštva je nacionalno specifična linija i ne može se koristiti za međunarodna poređenja, već samo za praćenje stanja i promjena siromaštva u Crnoj Gori.